

*Kirkehistoriske samlinger* 2023. Selskabet for Danmarks Kirkehistorie ger ut en årsbok, *Kirkehistoriske Samlinger*. Årgång 2023 innehåller fem längre artiklar och sju ”småstykker”.

Rasmus H.C. Dreyer behandlar ”Reformationens danske hebraist” Hans Tausens översättning av Moseböckerna 1535. Tidigare forskning har sett den som en översättning från hebreiska till danska. Dreyer understryker i stället övertygande Tausens beroende av Luther, såväl teologiskt som språkligt. Enligt den svenske språkforskaren Bertil Molde 1949 är Tausens översättning en av källorna till Christian III:s bibel 1550. Dreyer bekräftar Moldes tes gentemot Bjørn Kornerups äldre uppfattning.

Jens Lyster har gett sig ut på spaning efter ”den mytiske Alterbog 1564”, men i stället funnit en okänd Alterbog från 1569. Denna artikel är av generell metodiskt intresse. Oavsett vad man som forskare söker, är det av vikt att vara öppen för att kunna finna något annat. Detta nya kan vara mer betydelsefullt än det man ursprungligen sökte. Ett privatägt original har försvunnit, och i moderniseringens spår har alla mikrofilmer utom en enda förstörts. Den har återfunnits i Aarhus. Det torde vara Resens danska agenda 1569, försedd med bibliska träsnitt till varje söndags evangelium.

Jens Rasmussen undersöker juristen Anders Sandøe Ørsted under det sena enväldet. Denne samarbetade med biskop Mynster och intresserade sig för förhållandet mellan Kants morallag och det objektiva rättssystemet. Hans tolerans framträdde särskilt i önskan att undvika tvångsdop av baptistbarn. Han betonade rättens uppgift att respektera livet och att skydda varje kristen individ.

Kristoffer Johannes Schmidt-Hansen och Tine Reeh skriver om Frederik Torms engagemang i Luther-Akademie Sondershausen 1932–1939 belyst genom hans brevväxling med den svenske ärkebiskopen Erling Eidem. Även korrespondensen med Carl Stange har använts. Eftersom Torm inte kom att stå varken på de teologiska eller politiska segrarnas sida i den nära efterkrigstiden, har man tenderat att undervärdera hans tidigare insats.

Kasper Bro Larsen presenterar under rubriken ”Hvad Berlin vidste” ett antal dokument från Auswärtiges Amt om ”kirkelige forhold i Danmark under besættelsen”. Det rör sig om allt från attentatsförsöket på biskop Fuglsang-Damgaard till Prenters ”Kirken og Retten”. Intressant är särskilt interaktionen mellan Auswärtiges Amt, Werner Best, och partikansliet i München. Dokumenten kastar ny belysning över danskt kyrkoliv ur tyskt perspektiv.

Bland ”småstykkerne” skriver Hans Blosen om ”Nådefader – eller den af mystikken prægede Nådestol?”. Den förstnämnda termen förekommer endast i *Danmarks Middelalderlige Altertavler* 2010. Varianten med Smårto-mannen skall icke förstås modernt psykologiskt, men teologiskt, utifrån Bernhards mystik. Beteckningen ”nådefader” avvisas.

Stine Juul Andersen skriver om ”Kurfyrstinde Elisabeths salmebog og lig-prædiken”. Att föra samman två genrer är ett framsteg i modern forskning. Hon framhåller om danska prinsessor, att ”så snart de var giftet bort, var de ude af øje og ude af sind”. Furstliga kvinnors religiösa praxis liknade på många sätt drottningarnas.

Rasmus H.C. Dreyer återkommer med en artikel om reformationshistoria och reformationsminne i Peder Hegelunds diktning. Hegelund var filippist i sin historietolkning. Han lade i Tausens mun orden att ”katolikkerne var dyrkere af en djævelsk gud, mens vi, danskere, der havde hørt Tausens forkyndelse, var på Kristi side i historien”. Reformationen förstods som del av en biblisk historia.

Rikke Ilsted Kristiansen och Martin Wangsgaard Jürgensen presenterar ett nyupptäckt monument i Hornslet Kirke, som nu åter är dolt. Det är Laurits Andersen Glathens epitafium över döda familjemedlemmar, som dokumenterats och bidrar till förståelsen av den tidiga reformationstidens bildvärld.

Carsten Bach-Nielsen ställer frågan ”En nyopdukket tekst af Kingo?” utifrån en kistplåt över Christen Casperøn Schøller i Køge (1609–1677). Han har jämfört tre texter och ser att de går tillbaka till Kingos ”originale konception”. Kistplåten kan ha författats av någon annan, men då med tydliga lån från Kingo.

Jes Fabricius Møller gör en biografisk skiss av Jens Mathias Eriksen (död 1964). I en predikan i Christiansborg talade han om att välfärdsstaten samtidigt var den barmhärtige samariten och rövaren, som plundrade människor. Søren Holm skrev om hur han ”har levet sig ind i bondens realistiske mentalitet, som han har evnet at forene med akademikerens kundskaber, og her er han vist enestaaende i sin tid”.

*Kirkehistoriske Samlinger 2023* avslutas med Kurt E. Larsens översikt över danskt kyrkoliv 2022. Jämfört med *Kyrkohistorisk Årsskrift* har *Kirkehistoriske Samlinger* inga anmälningar, vilket är en brist, däremot ett personregister, vilket är en vinst.

*Anders Jarlert*